

PRODUKTIVITETENS NYA GEOGRAFI

Sammanfattning av Produktivitetskommissionens
slutrapport

Pernilla Johansson

Chefekonom vid Sydsvenska Handelskammaren
och affilierad forskare vid CIRCLE, Lunds Universitet.

Förord

I diskussionen om svensk ekonomi är det jobben vi talar om mest. Men ofta talar vi bara om halva utmaningen, nämligen om hur många jobben är. Vi pratar för lite om *vad vi jobbar med* och hur jobben bidrar till dagens och framtidens välfärd. Jobbens innehåll, *hur vi jobbar* och vad vi gör på jobbet är det ekonomer kallar produktivitet. Den delen av frågan visar sig vara viktigast när det gäller att skapa det som vi lever på, nämligen välfärd, eller tillväxt.

Produktivitetskommissionen är enkelt uttryckt ett projekt för att lära oss så mycket som möjligt om just produktivitet. Inspirationen kommer från Danmark som gjort ett mycket omfattande arbete kring denna fråga. Även i Norge finns en produktivitetskommission.

I Sverige har vi samlat ett antal organisationer i ett initiativ för att göra något liknande. Vår ambition har varit att förstå svensk produktivitet i allmänhet och skånsk produktivitet i synnerhet. Vi har lagt stor vikt vid process under arbetet. Det har varit ett viktigt mål att få med många i arbetet. Helsingborgs stad, Kristianstads kommun, Lunds kommun, Malmö stad och Region Skåne deltar som finansierande partners i projektet. Entreprenörskapsforum, som bedriver forskning inom entreprenörskaps-, innovations- och småföretagsområdena, har medverkat som vetenskaplig partner.

Resultaten av arbetet presenteras i boken "*Produktivitetens nya geografi*". Denna promemoria sammanfattar bokens huvudresultat.

Produktivitetsutvecklingen kan delas in i två perioder: före och efter finanskrisen. Före krisen utvecklades alla de tre storstadsregionerna väl när det gäller produktivitet. Skåne hade en stark utveckling. Efter krisen är det nu klart att Skåne drabbades hårdast. Ur ett svenskt perspektiv kan detta förvåna eftersom det under krisåren var stort fokus på Västsveriges utveckling.

För Skånes del kan denna utmaningen mycket kort och förenklat sammanfattas i att regionen behöver bli ännu mer kompakt och ännu mer av en storstadsregion.

Per Tryding i maj 2017

Vice vd, Sydsvenska Industri- och Handelskammaren

1 Inledning

Den ekonomiska tillväxten bestäms dels av hur många som arbetar, dels av hur produktiviteten utvecklas. Sedan 1980 har svensk produktivitet stått för drygt 80 procent av den svenska tillväxten. Men i flera OECD-länder har produktivitetstillväxten mattats av de senaste två decennierna och i Sverige dämpades tillväxten betydligt i samband med finanskrisen. Samtidigt har skillnader *mellan* länder i BNP per invånare och förädlingsvärde per sysselsatt minskat medan skillnaderna *inom* länder har ökat.

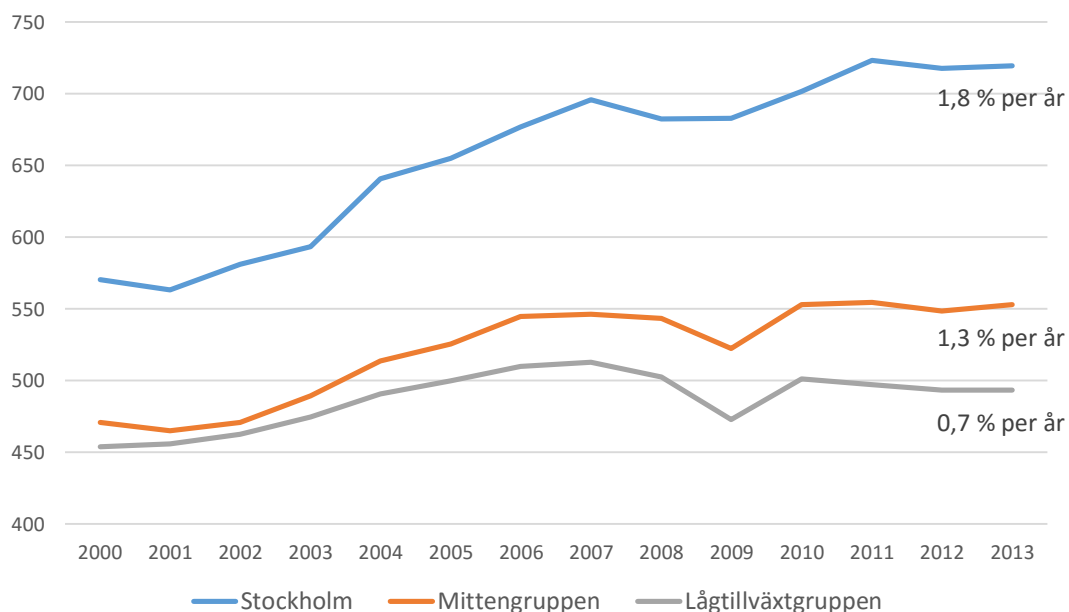
Ett regionalt perspektiv är därför nödvändigt för att förstå produktivitetstillväxten. Regional produktivitet är motorn för tillväxt och samtidigt ett mått på en regions potential och utvecklingskraft. Produktiva regioner skapar nya jobb och attraherar företag, kapital och arbetskraft. De har också en bättre förmåga till anpassning och förnyelse.

2 Ett regionalt perspektiv på svensk produktivitet

Avmattningen i svensk produktivitet hänger ihop med ökade regionala skillnader

De regionala skillnaderna i förädlingsvärde per sysselsatt ökar i Sverige. Medan Stockholm län har haft en genomsnittlig tillväxt i förädlingsvärde per sysselsatt på 1,8 procent per år sedan 2000 har produktiviteten i länen med lägst tillväxt ökat med i genomsnitt 0,7 procent. Trots att tillväxten minskade betydligt i samtliga län efter finanskrisen 2008, har produktivitetsskillnaderna fortsatt att öka. Det beror på att flera regioner har haft en negativ produktivitetstillväxt under åren efter finanskrisen.

Figur 1 Realt förädlingsvärde per sysselsatt i olika produktivetsgrupper i Sverige, tusen kronor

Källor: SCB Regionalräkenskaper och Sydsvenska Handelskammaren.

Anm.: Länen utanför Stockholms län delas in i en grupp med medelhög produktivitetstillväxt och en med låg produktivitetstillväxt. Indelningen görs så att de två grupperna är lika stora i termer av antal sysselsatta.

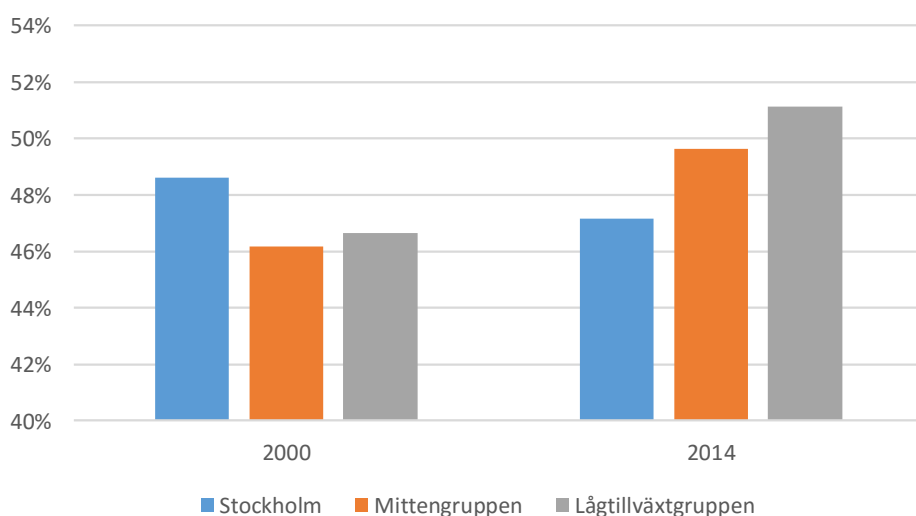
God löneutveckling trots låg produktivitetstillväxt i flera regioner

Medan skillnaden i förädlingsvärde per sysselsatt har ökat mellan svenska regioner har utvecklingen i lön per sysselsatt varit likartad. Inkomstutvecklingen för dem som arbetar har alltså varit god i flertalet regioner, men förädlingsvärdet har inte ökat lika snabbt.

Konsekvensen är att lönernas andel av förädlingsvärdet har ökat i flera län sedan år 2000.

Detta kan vara ett tecken på försvagad konkurrenskraft i många svenska regioner.

Figur 2. Lönernas andel av förädlingsvärdet i olika produktivetsgrupper, år 2000 respektive 2014

Källor: SCB Regionalräkenskaper och Sydsvenska Handelskammaren.

Anm.: Länen utanför Stockholms län delas in i en grupp med medelhög produktivitetstillväxt och en med låg produktivitetstillväxt. Indelningen görs så att de två grupperna är lika stora i termer av antal sysselsatta.

Löneandel beräknas som egentlig lön*faktor som tar hänsyn till sociala avgifter som andel av totalt förädlingsvärde.

Kunskapsintensitet, rörlighet och internationaliseringsgrad förklarar regionala skillnader

Den empiriska analysen visar att regioner med högre produktivitet också har högre utbildningsnivå, mer forskningsintensiv verksamhet, internationell handel och pendling samt fler stora och utlandsägda företag. När hänsyn tas till dessa förutsättningar är produktiviteten i flertalet svenska arbetsmarknadsregioner i linje med den nivå man kan förvänta sig. Men genom att förbättra förutsättningarna kommer vi också att kunna öka produktiviteten.

Ett regionalt perspektiv nödvändigt för stärkt produktivitet i Sverige

Att avmattningen i svensk produktivitet hänger samman med ökade regionala skillnader innebär att en nationell strategi för ökad produktivitet behöver ta hänsyn till regionala förutsättningar. Det innebär också att åtgärder för att främja kunskapsspridning mellan olika regioner blir allt viktigare framöver.

3 Fokus Skåne

Skåne har en låg sysselsättningsgrad, men regionen står också inför en produktivitetstest. Sammantaget har det skånska näringslivets produktivitet fallit sedan 2008. Utvecklingen i Skåne innebär att BRP per sysselsatt är lägre i Skåne jämfört med riksgenomsnittet. I privata näringslivet var nivån i Skåne knappt 90 procent av genomsnittet i riket 2014. Medan en sysselsatt i det privata näringslivet i Skåne i genomsnitt producerade till ett värde av 745 000 kr, var riksgenomsnittet 830 000 kr.¹

Potentialen är stor i Skåne

Skåne är en region med goda förutsättningar. Befolkningen och sysselsättningen växer, kunskapsnivån bland dem som arbetar är hög, tillgängligheten är god och huvudstadsregionen Köpenhamn med Nordens största flygplats finns på andra sidan Öresund. Regionen är också hemvist åt ett stort antal globala företag och det finns flera universitet och högskolor. Dessutom är etableringen av forskningsanläggningarna ESS och MAX IV i Lund de enskilt största satsningarna någonsin på forskningsinfrastruktur i Sverige.

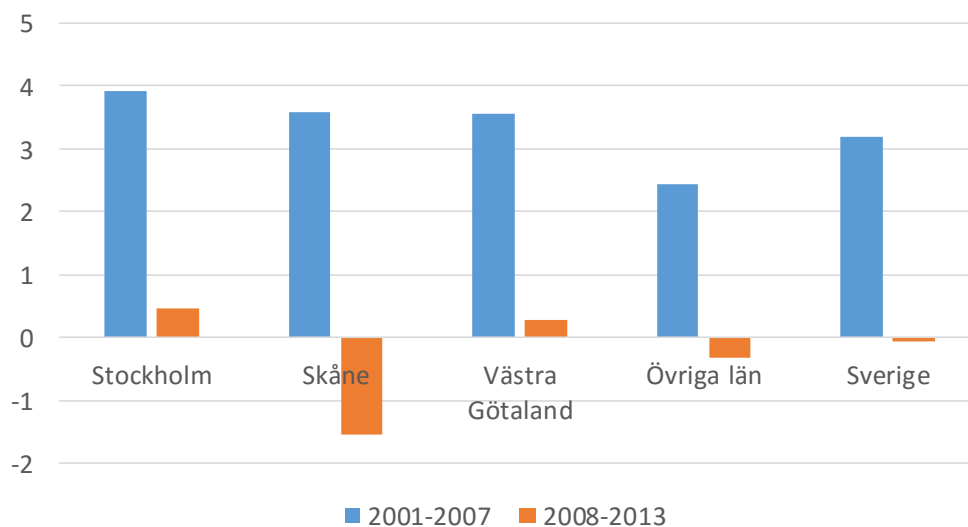
Men regionen drabbades hårt av finanskrisen

Produktivitetstillväxten i det skånska näringslivet kan delas in i två tydliga perioder: före finanskrisen och efter. Efter finanskrisen har tillväxten i förädlingsvärde per sysselsatt mattats av betydligt mer i Skåne än i andra svenska regioner och regionens produktivetsnivå är lägre än riksgenomsnittet.

---

¹ Avser 2014 års priser, enligt SCB Regionalräkenskaper.

Figur 3. Genomsnittlig produktivitetstillväxt i privata näringslivet, olika regioner och perioder, procent

Källor: SCB Regionalräkenskaper och Sydsvenska Handelskammaren.

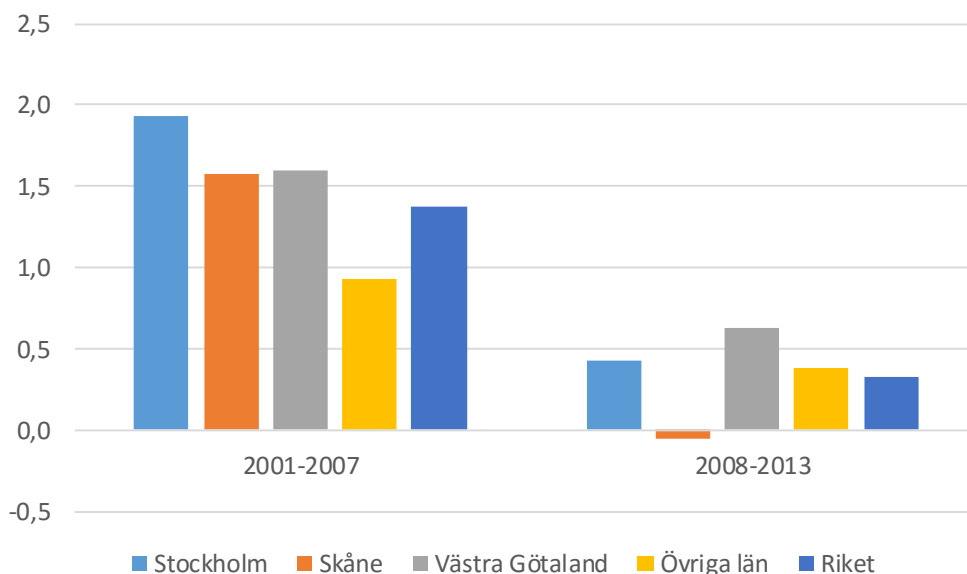
Anm. Förädlingsvärde är uttryckt i fasta priser. Privata näringslivet exkluderar branschen små- och fritidshus.

Tillväxtmotorn hackar: högteknologisk tillverkning och FoU försvagas

Före finanskrisen stod *högteknologisk tillverkningsindustri och FoU* för ungefär hälften av skånsk produktivitetstillväxt. Men därefter har tillväxten i branschgruppen mattats av betydligt. Särskilt *läkemedelsindustrin* och *vetenskaplig forskning och utveckling* har försvagats i regionen. Ett fåtal stora företag såsom AstraZeneca och Sony Mobile har lämnat eller dragit ner på verksamheten, vilket haft stor påverkan på Skånes låga produktivitet från 2008. Den direkta produktivitetseffekten syns redan i den ekonomiska statistiken men de indirekta effekterna kan påverka utvecklingen även framöver.

Figur 4. Bidrag till tillväxt i förädlingsvärde per sysselsatt i högteknologisk tillverkningsindustri och FoU, olika perioder och regioner, procentenheter

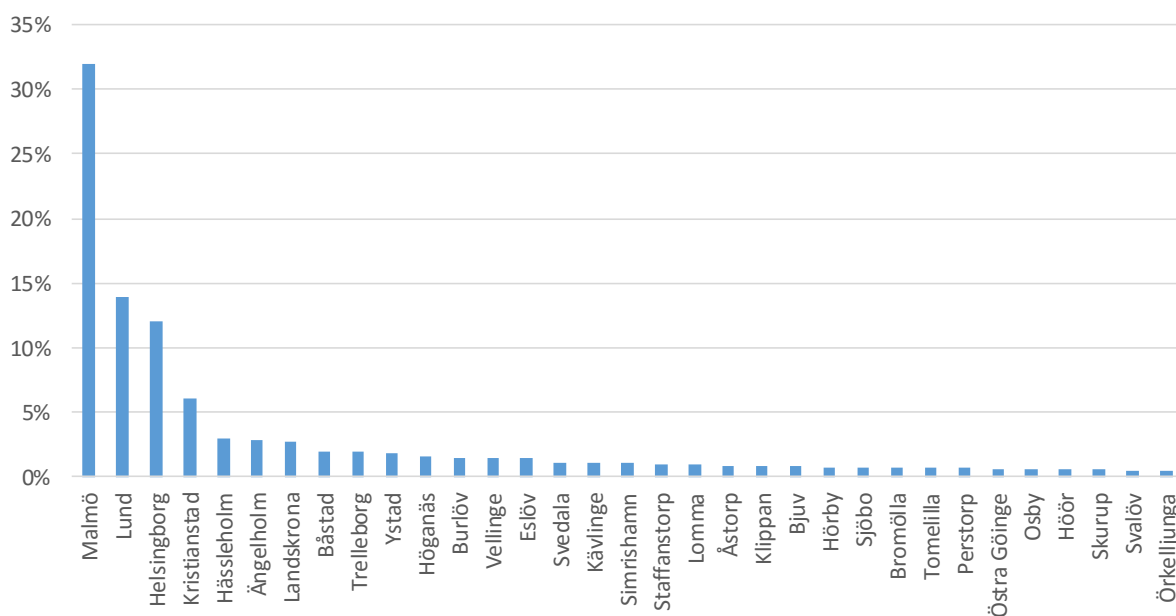
Källor: SCB Regionalräkenskaper och Sydsvenska Handelskammaren.

Skåne saknar volym i två dimensioner: företag och kommuner

Skåne har relativt få stora företag. Det påverkar produktiviteten dels genom direkta effekter eftersom stora företag ofta är tekniktunga och har mycket kvalificerad personal, dels genom indirekta effekter i form av avknoppningar och framväxt av kringtjänster. Analysen visar att andelen avknoppningar är något mindre i regionen och att den direkta produktivitetseffekten av nya företag är liten. Skåne har inte heller någon tydlig centralort utan är flerkärnig.

Ungefär 30 procent av den som är sysselsatta i länet arbetar i centralorten Malmö, vilket är färre än i flera andra län. Samtidigt som länet består av två arbetsmarknadsregioner är länet uppdelat i 33 kommuner. Produktionen är därmed utspridd i Skåne, vilket påverkar produktiviteten.

Figur 5 Kommunernas andel av BRP i Skåne, 2014

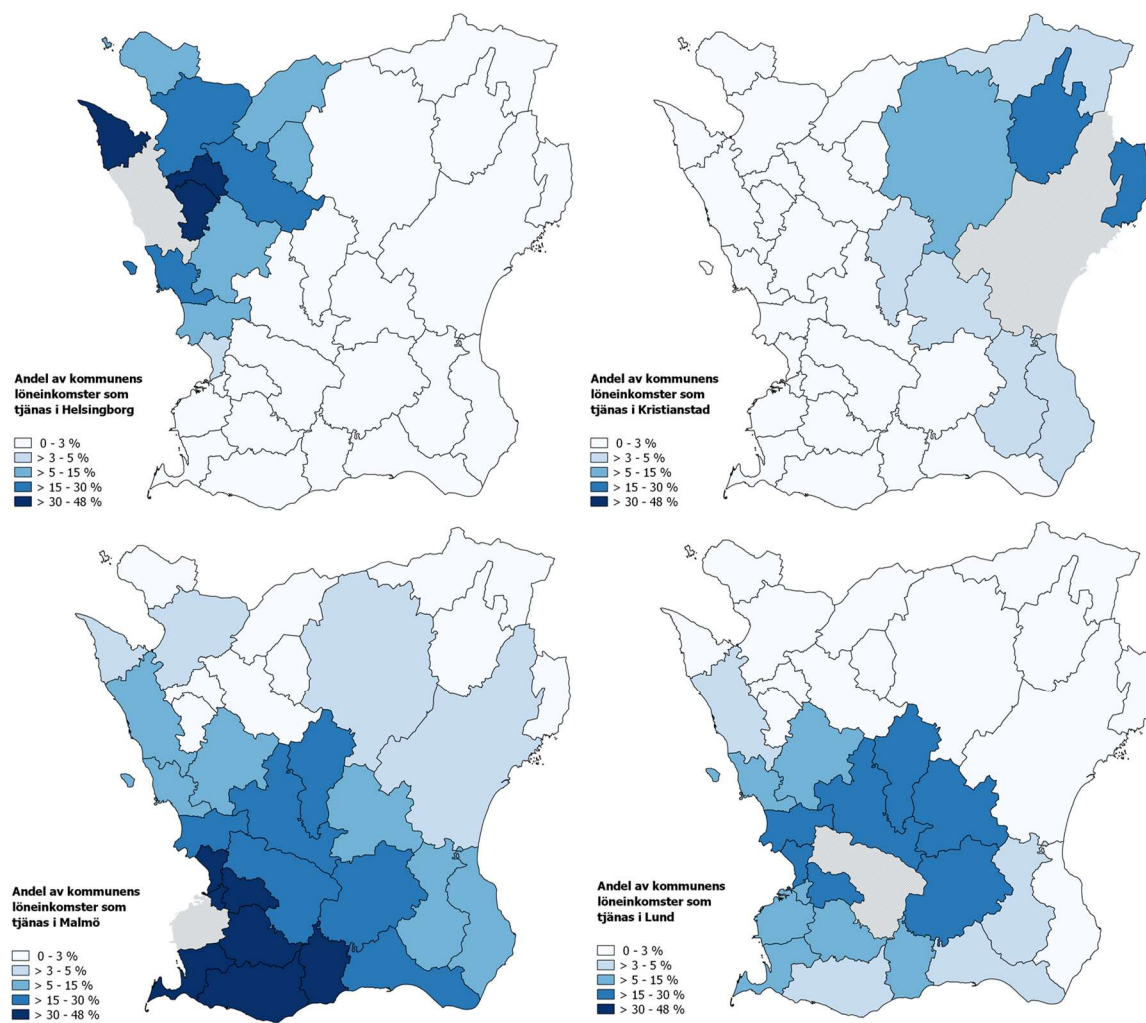
Källa: SCB Regionalräkenskaper.

Skånska kommuner är beroende av varandra

Skånes kommuner är sammankopplade genom arbetspendling, och produktivitetsutvecklingen i de arbetsintensiva kommunerna påverkar därför inkomstutvecklingen i övriga kommuner. Många kommuner är starkt sammankopplade med den ekonomiska aktiviteten i de fyra stora kommunerna Malmö, Lund, Helsingborg och Kristianstad, och i ett antal kommuner tjänas mer än hälften av löneinkomsterna in genom pendling till dessa kommuner. Men Kristianstads kommun är minst sammankopplad med övriga stora.

Detta innebär att produktivitetsutvecklingen särskilt i de arbetsintensiva kommunerna spiller över på inkomstutvecklingen i omkringliggande kommuner. *Figur 6* visar tydligt att inkomsterna i skånska kommuner är starkt kopplade till de fyra stora kommunerna. Malmös omland är särskilt stort och i ett antal kommuner utgör inkomster intjänade i Malmö mer än 40 procent av nattbefolkningens totala förvärvsinkomster. Även Helsingborgs och Lunds omland är stora medan kopplingen mellan Kristianstad och omkringliggande kommuner är mindre.

Figur 6. Skånska kommuners koppling till de fyra stora kommunerna, 2014

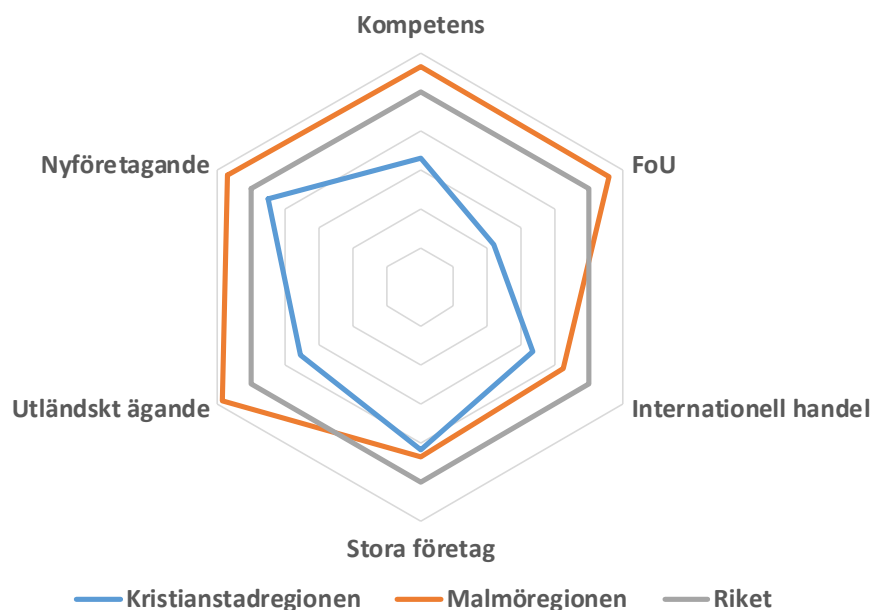

Källa: SCB.

Stora skillnader i förutsättningar och produktivitet inom Skåne

Skånes två arbetsmarknadsregioner med Malmö/Lund/Helsingborg i väster och Kristianstad/Hässleholm i öster skiljer sig åt i storlek, näringslivsstruktur, kunskapsintensitet och sysselsättningstillväxt. Därmed skiljer sig även produktiviteten.

Figur 7. Förutsättningar i Skånes arbetsmarknadsregioner, 2014

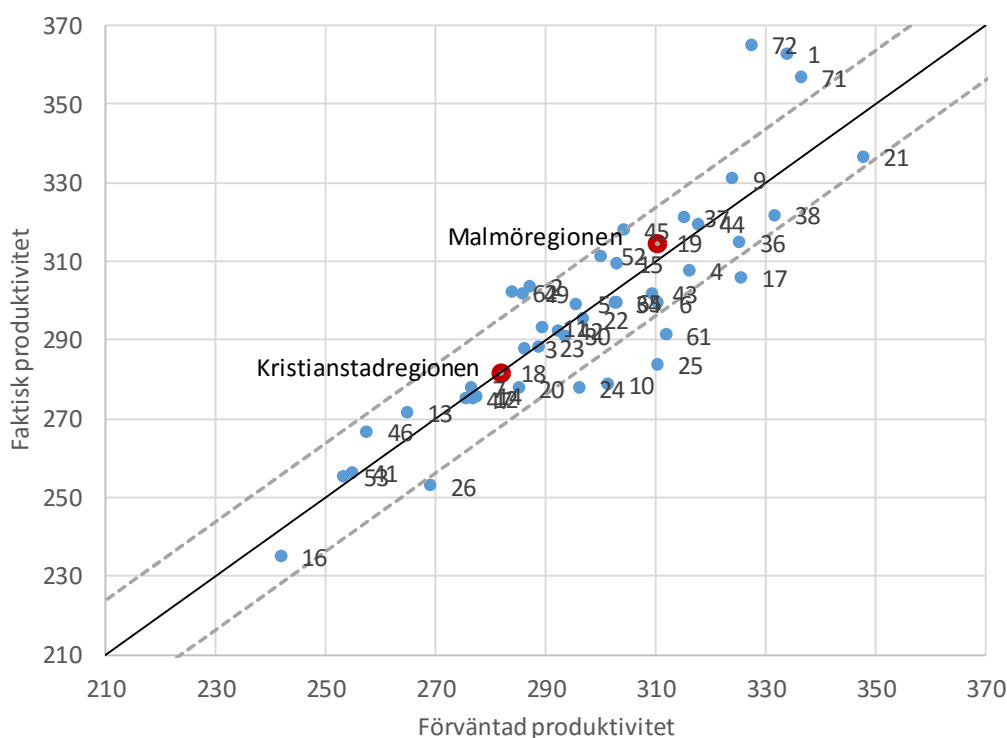

Källor: SCB, www.foretagsklimat.se och Sydsvenska Handelskammaren.

Anm.: Diagrammet visar de olika variablerna i relation till riket som är satt till 100.

Men den empiriska analysen visar att regionernas produktivitet ligger i nivå med respektive regions förutsättningar. Förväntad produktivitet som tar hänsyn till regionens förutsättningar sammanfaller med faktisk produktivitet i både Malmö- och Kristianstadsregionen (se figur 8). Att Malmöregionen har en högre produktivitet än Kristianstadsregionen förklaras framför allt av att utbildningsnivån och specialiseringen inom FoU är högre samt att regionen är betydligt större.

Figur 8. Faktisk och förväntad produktivitet för arbetsmarknadsregioner

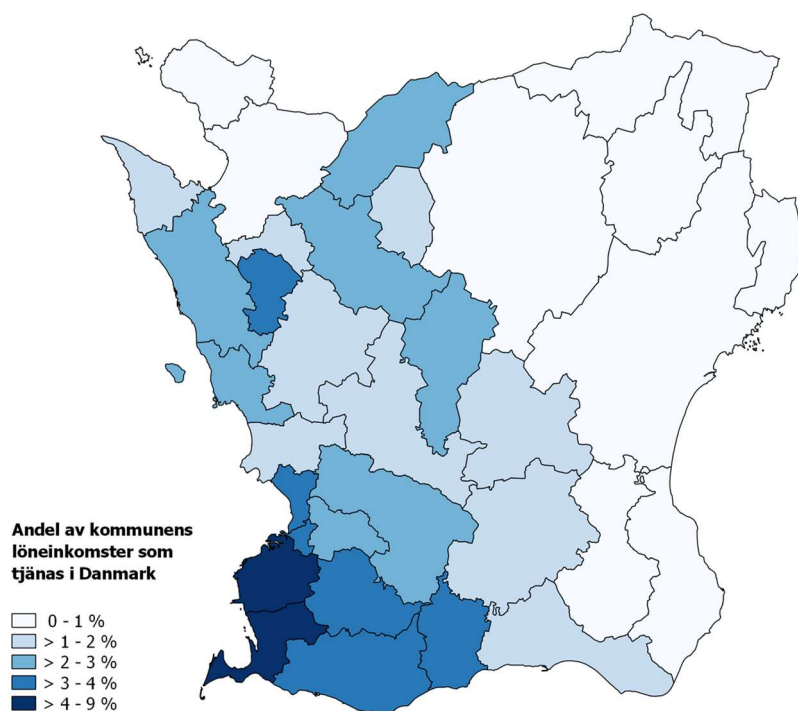
Anm.: Nummer avser koder för FA-regioner. Malmö- och Kristianstadsregionerna är markerade i rött. De streckade linjerna avser konfidensintervall beräknat som +/- en halv standardavvikelse.

Skåne är en del av Öresundsregionen men integrationen går långsamt

Västra Skåne har integrerats successivt med Köpenhamns ekonomi sedan år 2000 då Öresundsbron öppnade. Indikatorer på detta är pendlingen och utvecklingen av löneinkomster. Arbetspendlingen ökade kraftigt under högkonjunkturen i mitten av 00-talet och kulminerade 2008 med cirka 19 000 pendlare. Som en följd av lågkonjunkturen efter finanskrisen har pendlingen från Skåne till Danmark minskat och 2015 pendlade cirka 15 000 personer.

I dagsläget är det framför allt de västra delarna av Skåne som har direkta arbetsmarknadskopplingar till den danska sidan (se karta). I kommuner som har betydande arbetspendling till den danska sidan, som Malmö och Vellinge, utgör löneinkomster upp emot 9 procent av totala förvärvsinkomster.

Figur 9. Skånska kommuners koppling till Danmark, 2014

Källa: Örestat.

Dansk ekonomi drabbades mycket hårdare av finanskrisen än svensk och det kan ha bidragit till den skånska utvecklingen från 2008. Men den långsiktiga potentialen är stor eftersom fördjupad integration bör förbättra ekonomin på precis de områden som driver produktivitet.

Fokus på fler stora företag, större kommuner och ökad internationalisering

En strategi för ökad produktivitet i Skåne bör fokusera på tre centrala faktorer: fler stora företag, större kommuner och ökad internationalisering. Stora företag har betydande direkta produktivitetseffekter men de är också viktiga i samspelet med andra. Eftersom produktivetsfrågor är kommunöverskridande är det också centralt med sammanslagningar eller ökad samverkan över kommungränser för att skapa större kommuner. Det finns dessutom en betydande potential i ökad internationalisering för skånska företag och en fördjupad integration inom Öresundsregionen.

Åtgärder inom flera politikområden och på flera beslutsnivåer

Kommunala och regionala ramvillkor och åtgärder påverkar direkt dem som är verksamma i en region men de påverkar också i vilken utsträckning personer, kapital och verksamheter flyttar till och från regionen. Även åtgärder på nationell nivå påverkar den skånska utvecklingen. Utbildning och innovation är viktiga politikområden för att skapa

förutsättningar för fler företag att växa, men de identifierade faktorerna spänner över flera områden. Exempel på åtgärder som föreslås är att 1) göra Skåne till ett pilotlän för en mer regionaliserad yrkeshögskola, 2) utökat utbud av internationella grundskolor, 3) möjliggöra för företag i regionen att erbjuda inkubatorer eller forskningshubbar, 4) sammanslagning av kommuner eller ökad samverkan samt 5) ta fram en gemensam internationaliseringsstrategi i Öresundsregionen.

Figur 10. Exempel på politikområden för stärkt produktivitet i Skåne.

I allmänhet krävs det större kunskap om vilka reformer som mest effektivt bidrar till ökad regional tillväxt. En åtgärd för att sätta det regionala fokuset på kartan i Sverige samt fördjupa kunskapen om vilka åtgärder som fungerar i en svensk kontext skulle vara att inrätta ett liknande institut i Sverige.

PRODUKTIVITETENS NYA GEOGRAFI

Sammanfattning av Produktivitetskommissionens
slutrapport

Produktivitetskommissionen har kartlagt tillväxt och produktivitet i svenska regioner med fokus på Skåne. Arbetet presenteras i boken "Produktivitetens nya geografi" som är utgiven av Dialogos förlag, maj 2017. Denna promemoria sammanfattar bokens huvudresultat.

www.produktivitetskommissionen.se

